

שיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א

לפרשת נשא תש"ע

ורוממתנו מכל הלשונות

קדושת הנזיר

התורה מצוה בפרשתנו: "אִישׁ או אִשָּׁה פִּי יִפְלֵא לְנֶדֶר נָדָר נָזִיר לְהִזְדַּר לָהּ" - לא ישתה יין, לא יטמא למתים, חייב לגדל פרע שער ראשו, ועוד (במדבר ו). חז"ל נחלקו לכאורה, האם הנזירות היא ענין חיובי שהתורה מעריכה אותו, או שהיא ענין שלילי שהתורה אינה מעוניינת בו, ורק נותנת דינים למי שמחליט בכל זאת להיות נזיר. יש תנאים שאומרים שהנזיר הוא חוטא, ולמדו זאת ממה שכתוב בחטאת נזיר טמא, "וְכִפֶּר עָלָיו מִצֵּדָתוֹ חֵטְא עַל הַנֶּפֶשׁ" (שם, יא). משמע - הנזיר חטא בנזירותו, שציער את עצמו מן היין (תענית יא, א), והזיר עצמו מטובתו של הקב"ה. לעומת זאת, יש דעה אחרת בחז"ל, ולפיה הנזיר הוא קדוש (שם), שהרי כתוב בנזיר "קדש" (במדבר ו, ה). אם כן, לכאורה מחלוקת יש כאן, האם הנזירות היא ענין חיובי שהתורה מעריכה אותו, או ענין שלילי, שהתורה איננה מעוניינת בו.

אבל חושבני שאין כאן ממש מחלוקת. אי אפשר לומר, שמי שאמר שהנזיר נקרא חוטא, סובר שהנזירות היא תמיד ענין של וחסא. הרי המלאך שנגלה אל אמו של שמשון אמר לה, "כִּי נָזִיר אֶלְקִים יִהְיֶה הַנֶּעַר מִן הַבֶּטֶן, וְהוּא יִחַל לְהוֹשִׁיעַ אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד פְּלִשְׁתִּים" (שופטים יג, ה). זהו התנאי שבנך יצליח להושיע את ישראל מיד פלשתים, שישמור את הנזירות. הרי שהנזירות של שמשון היא מקור לקדושתו המיוחדת ולכח המיוחד שהיה לו. גם שמואל הנביא היה נזיר לפי דעה אחת במשנה¹ (נזיר טו, א). אמנם לא היה נזיר על פי ציווי ה', אך חנה אמו נודרת בתפלתה, שאם ימלא ה' את משאלתה ויתן לה בן, הוא יהיה נזיר לה' (עי' שמו"א א, יא, וברד"ק ובמצודות שם). אם היתה הנזירות ענין של חטא, איזה מן נדר הוא זה? הרי כדי לזכות לבן צריך לקבל איזה ענין של מצוה, ולא של עבירה!

גם עמוס הנביא, כשהוא מונה את הטובות שעשה ה' לישראל, הוא אומר (בין השאר): "נִאֲקָים מִבְּנֵיכֶם לְנִבְיָאִים וּמִבְּחֹרֵיכֶם לְנָזִירִים" (עמוס ב, יא). "השנה אותו הכתוב לנביא" (רמב"ן במדבר ו, יד), שהנבואה והנזירות שתיהן מתנות טובות שנתן לנו ה'. מתנה אחת - שיש נביאים בעם ישראל, ומתנה שניה - שיש נזירים בעם ישראל. הרי שזוהי מעלה, ולא חסרון, להיות קדושים בקדושת נזירות.

מוכרחים אפוא לומר, שודאי יש גם צד של קדושה בנזיר. אלא שצריך להיות ראוי ומתאים לזה. אם אדם מקבל את הנזירות ומקיים אותה רק מתוך כעס, עצב ורוגז, אז היא באמת ענין של חטא. אבל אם אדם רוצה באמת לשבור את מידותיו ותאוותיו ולהתקרב ע"י זה אל ה', אז הנזירות היא מעלה וענין של קדושה. אמנם חז"ל אמרו על הנזיר, "לא דייך מה שאסרה לך התורה, אלא שאתה מבקש לאסור עליך דברים אחרים" (ירי' נדרים פ"ט ה"א), אבל בכל זאת, אם המטרה בזה היא להתקדש ולהטהר כדי להתקרב יותר אל ה', הרי שהדבר הוא מוצדק. כי אין גבול, לאיזו מדרגה אפשר עוד לשאוף ולעלות.

אין קדושה פתורה

חז"ל אמרו אפילו על משה רבינו, "בְּרַב בְּשׂוֹר, וּבְרַב בְּשׂוֹרוֹ" (סוטה יג, א).

(סוטה יג, ב). כלומר, בגלל שאמר לקַרְח ולעדתו "רַב לָכֶם בְּנֵי לָנִי" (במדבר טז, ז), לכן כשהתפלל וביקש להכנס לארץ ישראל, עונה לו הקב"ה באותה לשון: "רַב לָנִי, אֵל תּוֹסֵף דִּבְרַר אֲלֵי עוֹד בְּדִבְרֵי הַזֶּה" (דברים ג, כו). אם לא היה אומר לקַרְח ולעדתו "רַב לָכֶם בְּנֵי לָנִי", גם הקב"ה לא היה אומר לו "רַב לָנִי", והיה נכנס (אולי) לארץ ישראל. בגלל שאמר "רַב לָכֶם בְּנֵי לָנִי" - עבודת הכהונה גדולה מדי בשבילכם - נענה גם הוא ב"רַב לָנִי, אֵל תּוֹסֵף דִּבְרַר אֲלֵי עוֹד בְּדִבְרֵי הַזֶּה" - ארץ ישראל אינה בשבילך.

וקשה: מה היא הטענה כלפי משה רבינו, במה שאמר לקַרְח ולעדתו "רַב לָכֶם"? וכי לא צדק במה שאמר להם, שאל להם לדרוש כהונה לעצמם?! ודאי שצדק! הרי כך הוכח משריפת המקטירים (במדבר טז, לה) ומבליעת שאר בני עדת קרח באדמה. מהי אפוא הטענה על משה רבינו?

התשובה היא, שגם אם נכונים הדברים שהכהונה אינה מתאימה לבני לוי, מ"מ לא היה צריך לנסח את הדברים בלשון "רַב לָכֶם בְּנֵי לָנִי". למה? מפני שאין גבול, כמה צריך אדם לשאוף לעלות ברוחניות. אין "רב לך" בשאיפתו הרוחנית של האדם. ועל כן, עם כל הגאווה ובקשת הכבוד שהיו כתביעתם של קַרְח ועדתו, נקודה זו היתה דוקא חיובית אצלם. הם רוצים לעלות ברוחניות, להיות יותר ממה שהם עתה, ולהתחייב במצוות שלא נצטוו בהן עד עתה - במצוות הכהונה. ועל כן, אם משה משתמש בכיטוי בלתי מוצלח, "רַב לָכֶם", אינכם צריכים להיות כהנים, מספיק שאתם לויים, לא צריך לשאוף ליותר מזה - הרי במידה כנגד מידה גם הקב"ה אומר לו "רַב לָנִי". יש גבול גם לשאיפות שלך. קבלת את התורה, הוצאת את ישראל ממצרים - זה מספיק. אינך צריך גם להכנס לארץ ישראל. אתה שואף גם להפריש תרומות ומעשרות ולקיים שאר המצוות התלויות בארץ? זה לא. "רַב לָנִי"!

מפני שבאמת אין גבול. אדם צריך לשאוף להתקרב לקב"ה בלי גבול. וגם אם הוא אינו יכול להיות כהן, אבל יש דרכים אחרות לזכות לקרבת אלוקים. בנביאות, בנזירות, בדרכים אחרות, והדרך העיקרית היא - ע"י לימוד תורה. מטעם זה אומרים חז"ל על התורה, "יִקְרָהּ הִיא מִפְּנֵינִים (משלי ג, טו), מִפְּנֵי גְדוֹל שְׁנִכְנַס לִפְנֵי וּלְפָנִים" (הוריות יג, א). מפני שעם כל מעלתו של הכהן הגדול שהוא נכנס לפני ולפנים, המעלה של תלמיד חכם היא רמה יותר, שהוא משיג את מה שנמצא לפני ובפנים! הוא משיג את הלוחות עצמם, את התורה עצמה, שנמצאת בקודש הקדשים. גופו הופך להיות תורה, וזוהי קדושה גדולה יותר מקדושת כהן גדול. השגה בדעת אלוקים, בתורה, וזוהי הקדושה הגדולה ביותר שאדם יכול להשיג.

מדוע נמשלה תורה לחלב?

בשבועות נוהגים לאכול מאכלי חלב (רמ"א או"ח סי' תצ"ד ס"ג), וכבר כתב ה"מגן אברהם" (שם ס"ק ר') שיש טעמים רבים לכך. אחד הטעמים שנאמרו בזה הוא, מפני שכתוב על חג השבועות: "וּבְיָוִם

מעל המלאכים, וגם מעל כל אומות העולם, ולכן הוא מנסה למנוע את ישראל מלקבל תורה. אבל ב"ה ניצלנו מידם. משה ויהושע נלחמו בעמלק, וזכינו למתן תורה.

יכול להיות שמה שחסר לעמלק, חוץ ממה שחסר לו טוב לב ויראת שמים, גם ידיעה אחת חסרה לעמלק. הרי מובא בגמרא, שאם ישראל לא היו מקבלים את התורה, היה העולם חוזר לתוהו ובהו, ואז לא היו יהודים, ולא עמלקים, ולא שום דבר אחר. כלום לא היה. ממילא, כדאי גם לעמלק שישראל יקבלו תורה, כדי שהעולם לא יחזור לתוהו ובהו. עמלק לא מבין זאת, אבל אנו כן צריכים להבין, כמה גדולה המתנה שהקב"ה נתן לנו בחג השבועות. ש"כל חיותם וקיומם של העולמות כולם הוא רק ע"י התורה הקדושה כשישראל עוסקים בה... ואילו היה העולם מקצהו ועד קצהו פנוי אף רגע אחד מעסק והתבוננות בתורה הקדושה היו חוזרים כל העולמות לתוהו ובהו" (נפש החיים שער א' פט"ז בהגה"ה).

חז"ל אומרים, "כשניתנה תורה לישראל היה קולו (של הקב"ה) הולך מסוף העולם ועד סופו, וכל מלכי עובדי כוכבים אחזתן רעדה בהיכליהן... נתקבצו כולם אצל בלעם הרשע ואמרו לו: מה קול ההמון אשר שמענו? שמה מבויל בא לעולם?! ... אמר להם: חמדה טובה יש לו בבית גנזיו, שהיתה גנוזה אצלו תתקע"ד דורות קודם שנברא העולם, וביקש ליתנה לבניו... פתחו כולם ואמרו ה' יברך את עמו בשלום" (זבחים קטז, א). גם הגוים ברכו והסכימו עם זה שה' נתן לנו את התורה. כי הם מבינים, שמתן תורה לישראל טוב גם עבורם.

"שלמדתי תורה ונתרוממתי"

ביום הזה של מתן תורה, קבלנו מעמד מיוחד ומעלות מיוחדות. "וְהָיִיתֶם לִי סֵגֻלָּה מִכָּל הָעַמִּים... מִמְּלַכַת כְּנָעַנִים וְגוֹי קְדוֹשׁ" (שמות יט, ה-ו). הגמרא מספרת על רב יוסף, שהיה עָנּוּ גדול (ע"י סוטה מט, ב), אבל יחד עם זה הוא ידע לומר בחג השבועות: "אי לא האי יומא דקא גרים, כמה יוסף איכא בשוקא!" (פסחים סח, ב) כלומר, לולא יום זה שניתנה בו תורה, לא היה כל הבדל ביני ובין כל "יוסף" אחר שמתוכב השוק. הייתי סתם "עוד" יוסף אחד. אבל עכשיו, שניתנה תורה, אינני "סתם" יוסף, אלא "רב" יוסף. "שלמדתי תורה ונתרוממתי" (רש"י שם).

הגמרא מספרת לנו דבר זה, כדי שגם אנו נגיע להכרה הזאת, שהתורה מרוממת אותנו! ראשית כל, התורה מרוממת אותנו מעל כל העמים, "ורוממתנו מכל הלשונות". עם ישראל שונה מעמים אחרים שנמצאים בשוק. אי לא האי יומא דקא גרים, היינו אומה ככל האומות. לא היינו עם ה', לא "סֵגֻלָּה מִכָּל הָעַמִּים", ולא "מְמַלְכַת כְּנָעַנִים וְגוֹי קְדוֹשׁ". זהו אחד מהדברים שעליהם עלינו לשמוח בחג השבועות.

אבל בני ישיבה צריכים לשמוח עוד יותר מזה. צריכים לחשוב, אי לא האי יומא דקא גרים, הרי לא היינו בני ישיבה. לא היתה לנו מעלה על שאר האנשים שנמצאים ברחוב. ע"י האי יומא דקא גרים, שניתנה לנו תורה, ואנו ב"ה זוכים לשבת בבית המדרש ולעסוק בתורה, אנו שונים מאנשי השוק, עדינים יותר ומעולים יותר.

לפי דעה אחת בחז"ל, במתן תורה חזרו ישראל למצב של אדם הראשון לפני החטא, שמלאך המוות לא שלט בו (שמו"ר לב, א). בטלה מיתה מן העולם. אמנם בעקבות חטא העגל, שוב חזר מלאך מוות למקומו, אבל בעצם, יש בכח התורה לבטל מאיתנו את המיתה של מלאך המוות. מה שזכינו כן, שלא הפסדנו גם אחרי חטא העגל, שאמנם יש מלאך המוות, ובני אדם מתים, אבל המוות הוא לא תחנה

הַכְּפוּרִים בְּהִקְרִיבְכֶם מִנְחָה תְּדַשֶּׁה לָהּ בְּשִׁבְעַת־יָמֶיךָ, מִקְרָא קִדְשׁ יְהִיָּה לְכֶם" וכו' (במדבר כח, כו). "מִנְחָה תְּדַשֶּׁה לָהּ בְּשִׁבְעַת־יָמֶיךָ" - ראשי תיבות "מִתְּחֵלָב" (קצור שו"ע סי' ק"ג סע' ז).

והנה, בלי לחלוק חלילה על המנהג לאכול מאכלי חלב בשבועות, לגבי הפסוק "מִנְחָה תְּדַשֶּׁה לָהּ" חשבתי שאולי מותר לדרוש גם כך: "מִנְחָה תְּדַשֶּׁה לָהּ בְּשִׁבְעַת־יָמֶיךָ" - ראשי תיבות "מִחַ לְבָב", שהם שני הכלים הנצרכים לאדם ללימוד התורה (שניתנה בחג השבועות). צריך מִחַ כדי להבין את התורה בשכל, להעמיק בה ולחדור לצפונותיה, וצריך גם לֵב, לרצות ולחשוך בתורה, להעריך אותה ולשמוח בה!

עוד טעם שאמרו למנהג לאכול מאכלי חלב בשבועות, מפני שהתורה נמשלה לחלב (ע"י משנ"ב שם ס"ק י"ג). חלב - בגימטריא ארבעים, כנגד ארבעים יום שהיה משה בהר סיני כדי לקבל את הלוחות, אבל חוץ מזה, מה המיוחד בחלב? - חלב הוא מזונו היחידי של התינוק, שממנו הוא ניזון וחי במשך חדשים רבים. איך יתכן לחיות מחלב בלבד? מה עם פירות וירקות ובשר ודגים, שגם הם חשובים להתפתחות התינוק? התשובה היא, שאת כל זה הוא מקבל מאמו, דרך החלב. עלינו לדעת אפוא, שכך היא גם התורה. התורה היא המזון הרוחני של הנשמה שלנו, ובלי תורה - אין לה חיים. אבל חוץ מזה צריכים לדעת, שכל מה שצריכים לקבל מהעולם, מקבלים דרך התורה, ומה שלא מקבלים דרך התורה - אינו נצרך עבורנו, ופעמים רבות הוא גם נגד התורה, ואסור על פי התורה.

הסכמת המלאכים ואומות העולם למתן תורה

כשמשה רבינו עולה לשמים, המלאכים מנסים למנוע את מתן התורה לישראל (שבת פח, ב). הם אומרים לה': "מָה אָנּוּשׁ פִּי תִזְכְּרֶנּוּ וַיִּבֶן אָדָם פִּי תִפְקְדֶנּוּ" (תהלים ח, ה), "ה' אֲדִינֶנּוּ... תִּנְהַ הוֹדֵךְ עַל הַשָּׁמַיִם!" (שם, ב) השָׁאָר את התורה כאן בשמים! אבל משה רבינו מתווכח איתם, ומראה להם שבאמת צריך לתת את התורה לישראל.

מה אכפת למלאכים שישראל יקבלו תורה? מפני שהם מבינים, שאם ישראל יקבלו תורה, הם יהיו בדרגה יותר גבוהה מהמלאכים, והם לא רוצים שמישהו אחר יעלה עליהם. אם כך, מדוע בכל זאת הם משלימים עם זה בסוף? כי מלאך מטבע בריאתו רוצה לעשות רצון ה'. וכיון שהם רואים שרצון ה' הוא לתת את התורה לישראל, אז ממילא הם מתרצים לכך. הגמרא אומרת, שלכן בפעם השניה כתוב רק "ה' אֲדִינֶנּוּ, מָה אֲדִיר שְׁמֶךָ בְּכָל הָאָרֶץ" (שם, י), ולא כתוב "אֲשֶׁר תִּנְהַ הוֹדֵךְ עַל הַשָּׁמַיִם". כי רק בהתחלה הם רצו שיהיה "תִּנְהַ הוֹדֵךְ עַל הַשָּׁמַיִם", אבל אחר כך הם כבר מסכימים שהתורה תרד לארץ.

חשבתי, הרי מנהג האשכנזים לומר ביו"ט בקדושה של מוסף את הפסוק "ה' אֲדִינֶנּוּ, מָה אֲדִיר שְׁמֶךָ בְּכָל הָאָרֶץ" (תהלים ח, ב). למה אומרים את זה רק במוסף של יו"ט, ולא בכל ימות השנה? אולי מפני שהמלאכים אמרו את זה ביו"ט, כשה' בא לתת תורה לישראל בשבועות. והרי בקדושה אנו אומרים מה שאומרים המלאכים. וא"כ, היות וביו"ט המלאכים אמרו "ה' אֲדִינֶנּוּ, מָה אֲדִיר שְׁמֶךָ בְּכָל הָאָרֶץ", לכן גם אנו אומרים את הפסוק הזה בקדושה של יו"ט.

יש עוד מי שרצה למנוע מישראל לקבל את התורה, וזהו עמלק. הוא נסה בדרך אחרת. הוא נלחם עם ישראל ברפידים (שמות יז, ח), ששם היתה התחנה האחרונה של ישראל, לפני שהגיעו אל הר סיני (ע"י שם יט, ב). הוא מנסה למנוע מישראל להגיע להר סיני ולקבל את התורה. כי גם הוא מבין את הגדלות של תורה. עם תורה, ישראל יהיו

ב י ש ר ו ת מהו רצון ה', אלא מחפשים "מה כדאי לי" ו"מה נעים לי", ולכן הם אינם מגיעים לאמת.

מספרים, ששאלו פעם סוחר אחד: "כמה הם שְׁנִים כפול שְׁנִים?" ענה הסוחר: "תלוי! אם אני קונה - זה שלוש; אם אני מוכר - זה חמש"!!! זוהי דוגמא ל"חֲשֹׁבוֹת רַבִּים"! "חשבון" אחד לקניה, ו"חשבון" אחד למכירה... כשמנהלים את החיים עם חשבונות כאלו, מתוך כוונה להגיע לתוצאות שנוחות לי, אי אפשר להגיע לתוצאת אמת, ואי אפשר להשיג דעת אלקים. רק אם החשבון הוא אמיתי, בלי "מה כדאי לי" ו"מה נעים לי", אז אפשר להשיג דעת אלקים. האבות עשו את החשבון הנכון, לכן השיגו את התורה מעצמם. אבל אנו איננו כאלה. איננו עושים חשבונות ישרים, ולכן איננו יכולים להשיג את התורה מעצמנו, אלא צריכים את משה רבינו שילמד אותנו את התורה, והלואי שאז נקיים אותה כהלכה.

על כל פנים, אפשר לומר, שזו היתה כוונתם של ישראל שהקדימו "נעשה" ל"נשמע". ישראל רצו לומר בזה: רצוננו להיות בדרגת אבותינו, לדעת ולקיים את התורה מעצמנו, בלי שמיעה ("נעשה" - מעצמנו). מה שלא נוכל להשיג מעצמנו מפני שאיננו במדרגתם של אברהם יצחק ויעקב, נקבל ע"י שמיעה ממה רבינו ("נשמע"). אבל עד כמה שנוכל, נשתדל להשיג את התורה מעצמנו. זוהי המעלה של הקדמת נעשה לנשמע, שרצו להגיע למדרגת האבות, להיות "ישרים", ולהבין את רצון ה' מעצמם. אולי מפני זה שבחו חז"ל כל כך את אמירת "נעשה ונשמע", מפני שישראל ביטאו כאן שאיפה עמוקה, להעפיל לפסגות רוחניות גבוהות, קרוב למדרגת האבות הקדושים, וכדברי חז"ל: "כל אחד ואחד מישראל חייב לומר, מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי, אברהם יצחק ויעקב" (תדא"ר פכ"ה). זוהי, אולי, המעלה שבאמירת "נעשה ונשמע" שאמרו ישראל.

אמירת "נעשה ונשמע" - כקיום כל התורה כולה בפעל

אפשרות נוספת בהסבר הענין מצינו בפירושו של רבינו יונה ז"ל למסכת אבות. חז"ל אומרים: "כל שמעשיו מרובים מחכמתו, חכמתו מתקיימת" (אבות פ"ג מ"ט). וקשה: איך יתכן שמעשיו של אדם יהיו מרובים מחכמתו? הרי אדם לא יניח תפלין ולא יעשה קידוש בשבת ולא ישמר מל"ט מלאכות, אם לא למד על כך לפני כן. החכמה קודמת א"כ לכל מעשה, וממילא לא יתכן לכאורה מצב של "מעשיו מרובים מחכמתו"! שאלה זו שאל רבינו יונה ז"ל, ותירץ כך: ב"מעשיו מרובים מחכמתו", אין הכוונה למעשים בפועל, אלא הכוונה היא "שיקבל על עצמו לעשות כל הדברים אשר יגידו לו... [ממילא, על ידי זה] אף מי שאינו יודע ואינו עושה - נקראין 'מעשה', על שם כי יש לו שכר עליהם כאילו עשאו" (פירושו רבינו יונה שם). כלומר, אם אדם מקבל על עצמו לקיים את כל התורה, אפילו אינו יודע עדיין את פרטי מצוותיה וממילא אינו מקיים את הכל, נחשב לו כאילו קיים את הכל בפועל, ומקבל שכר כאילו עשה! [ובלבד שלאחר הקבלה הזו באה באמת ההשתדלות ללמוד ולקיים בפועל. אבל אם אדם יאמר: "אני מקבל על עצמי לקיים כל מה שאלמד", ואחר כך יסגור את הגמרא ולא ילמד כלום - הוי קבלתו חסרת כל ערך]. זוהי גם המעלה שבאמירת "נעשה ונשמע" של בני ישראל. היינו, שבזה "קבלו עליהם תחלה לעשות כל אשר יצוה עליהם וישמעו, ומיד קבלו שכר כאלו עשאו" (רבינו יונה שם).

והנה, אחר בקשת המחילה מרבינו יונה ז"ל, הייתי אומר אף יותר

סופית. אחרי המוות נכנסים לעוה"ב, ואח"כ יקומו גם לתחיית המתים. בלי תורה - אין כלום לאחר המוות. הולכים לאיבוד. וכשיש תורה, זוכים לחיי נצח! זהו הבדל תהומי, בין אדם שחי מאה עשרים שנה, ובין אדם שחי חיי נצח! אומות העולם, במדה שהם לא חסידי אומות העולם, חיים כמה שחיים בעוה"ז, ואחריתו עדי אובד. אין אח"כ כלום. יורדים לגהנם אם חטאו, ואין להם שום עתיד ושום תקוה. ואילו אדם מישראל יודע, שהוא חי בעוה"ז רק בתור הכנה, בבחינת פרודור שבו האדם מכין את עצמו לקראת הכניסה אל הטרקלין (אבות פ"ד מ"טז). צריך להרגיש את גדולת היום הזה, שבזכות התורה שניתנה בו, אנו זוכים לחיי נצח!

"נעשה ונשמע"

כידוע, לפני מתן תורה אמרו ישראל: "פֶּלֶא אֲשֶׁר דָּבַר ה' נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע" (שמות כד, ז). חז"ל שבחו מאד את האמירה הזו. אמרו חז"ל: "בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, באו ששים רבוא של מלאכי השרת, לכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שני כתרים, אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע" (שבת פח, א). עוד אמרו: "בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, יצתה בת קול ואמרה להן: מי גלה לְכַנֵּי רוּז זה שמלאכי השרת משתמשין בו"?! (שם) ונאמרו גם שבחים אחרים. וצריך להבין: מה המעלה הגדולה בזה, שהקדימו "נעשה" ל"נשמע"?

אולי מותר לבאר כך: חז"ל אומרים, "מצינו שעשה אברהם אבינו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה, שנאמר: עֲקֵב אֲשֶׁר שָׁמַע אֲבְרָהָם בְּקֹלִי, וַיִּשְׁמַר מִשְׁמַרְתִּי, מִצִּוְתֵי חֻקֹּתַי וְתוֹרֹתַי" (קדושין פב, א). [וכך גם יצחק אבינו ויעקב אבינו, קיימו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה (תדב"א פ"ו ד"ה ברוך המקום)]. מנין ידע אברהם את התורה קודם שניתנה? אמרו חז"ל: "נעשו שתי כליותיו כשתי כדים של מים, והיו נובעות תורה" (ב"ר צה, ג). כמובן, לדעת את כל התורה כולה עד הסוף אי אפשר, גם משה רבינו, אחרי שלשת אלפים שנה בגן עדן, גם הוא לא יודע את התורה כולה עד הסוף, כי רק "אֵלֶּיךָ יִסְתַּבֵּן הַרְפָּה" (איוב כה, כג), רק הקב"ה מבין את התורה עד הסוף, אבל בכל זאת, מה שנוגע לעשיה, מה צריך לעשות - אברהם מבין מה צריך לעשות. בפסח צריך לאכול מצות, גם אם עוד לא יצאנו ממצרים, [וגם לוט שלא עתיד בכלל לצאת ממצרים בכל זאת אוכל מצות בפסח, כי כך חינוכו אותו בבית אברהם (עי' רש"י בראשית יט, ג)], וכן בשאר הדברים הוא יודע מתוך עצמו מה צריך לעשות. כיון שהתורה היא חכמת אלקים, ואברהם אבינו הוא צלם אלקים מושלם, על כן עד כמה שיכול ה"צלם" להיות דומה למקור, חכמתו ורצונו של ה"צלם" הם כחכמתו ורצונו של הבורא. על כן יכול אברהם אבינו להשיג את רצון ה' מתוך עצמו.

למה אצלנו זה לא קורה? הרי גם אנו נבראנו בצלם אלקים! מדוע איננו משיגים את התורה מעצמנו? התשובה לכך נמצאת בדברי שלמה המלך, שאמר: "אֲשֶׁר עָשָׂה הָאֱלֹקִים אֶת הָאָדָם יִשְׂרָאֵל וְהִמָּה בִקְשׁוֹ חֲשֹׁבוֹת רַבִּים" (קהלת ז, כט). האדם הראשון נברא כשהוא ישר, אבל מיד לאחר שנברא הוא ביקש "חֲשֹׁבוֹת רַבִּים", ולכן חָטָא במה שחטא ואיבד את ישרותו² (עי' רש"י שם). האבות הקדושים עבדו על הנקודה הזו, והצליחו בעבודתם לחזור למדרגת הישרות של אדם הראשון. על ישרות זו שמרו כל ימי חייהם, ולכן הם נקראו "ישרים"³ (עי' כה, א). מכח ישרות זו, השיגו את התורה מתוך עצמם, בלי צורך לקבלה מן החוץ. שאר בני אדם אינם כך. שאר בני אדם מבקשים "חֲשֹׁבוֹת רַבִּים". הם אינם מתפשטים

שיהודי חי איתו בכל עת ובכל שעה⁴! הוֹךְ מִזֶּה דִּרְשׁוּ חֲזו"ל (כרכות כב, א), שבפסוק זה רמוז ציווי נוסף: "וְהוֹדַעְתֶּם לְבְנֵיךָ וְלִבְנֵי בְנֵיךָ" - הודעת ומסירת התורה לבניך ולבני בניך, צריכה להיות כמו "יום אֲשֶׁר עָמַדְתָּ לְפָנַי ה' אֲלֶיךָ בְּחַרְבִּי". כשם שבחורב עמדת באימה וביראה ברתת ובזיע מן האש הגדולה והקולות והברקים וכל מה שהיה שם, כך תחיה כל הימים, וכך תעביר את התורה הלאה⁵! להשתדל מאד בחינוך הבנים, שיהיה מתוך שמחה, מתוך אהבה לילדים, מתוך אהבת ה', אבל יחד עם זה מתוך יראת שמים, באימה וביראה וברתת ובזיע, כאילו אנו עומדים מול האש הגדולה הזאת. זכינו במתן תורה למדרגות שאין לשער את הגדולה שלהן. כל מלה של תורה שאנו לומדים, השכר הוא לאין שיעור! כל הבנה עמוקה יותר בתורה, כל רש"י, כל תוספות, כל סברה, זה התענוג הכי גדול והפרס הכי גדול בעולם הזה, ועוד מקבלים על זה שכר גם לעוה"ב!

זכינו להיות עם ה', בנים לה', קרובים לה', צריך לשמוח ביום הזה! "הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם" (פסחים סח, ב). בשאר ימים טובים - מחלוקת תנאים אם אפשר לקיים את החג באופן של "כולו לה'" בלי "לכם", או שחייב להיות דוקא "חציו לה' וחציו לכם". אבל בשבועות, כולם מודים שצריך "לכם". "מאי טעמא? - יום שניתנה בו תורה הוא⁶ (שם).

יהי רצון שנזכה לקבל תורה בשמחה ובאהבה, וכן לעלות להר בית ה' בבנין בית המקדש, להקריב תמידים כסדרם ומוספיים כהלכתם, שתי הלחם ושאר הקרבנות שצריך להביא, במהרה בימינו, אמן.

השיחה נערכה על פי הבנתו של העורך,
וכל טעות או חסרון (אם ישנם) יש לתלות בעורך בלבד.

מזה: לכאורה, ישראל מקבלים שכר לא רק כאילו קיימו את כל התורה כולה, אלא אף יותר מכך. מדוע? שהרי ישראל לא ידעו מה יצנה אותם ה' לעשות. אמנם בסופו של דבר ה' ציוה עליהם שביום אחד בשבוע יאכלו שלש סעודות וביום אחד בשנה יצומו, אבל היה יכול להיות גם להיפך, שה' יצוה עליהם לצום יום אחד בכל שבוע, וביום אחד בשנה לאכול שלש סעודות. ואם כן, כיון שישראל אמרו מראש "פל אֲשֶׁר דְּבַר ה' נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע", הרי שקבלו עליהם לקיים את התורה גם באופן האחרון. ואם קבלה כזו כעשיה היא חשובה, הרי מגיע להם שכר כאילו צמו חמישים יום בשנה, ולא רק יום אחד, וכאילו קיימו אלפי מצוות ולא רק תרי"ג מצוות (שהרי הקב"ה היה יכול לצוות אותם על הרבה יותר מתרי"ג מצוות).

תלמוד תורה כנגד כולם

מעלה גדולה נוספת של התורה שקבלנו היא, שעל כל מלה של תלמוד תורה יש הרי שכר שא"א כלל לתאר אותו. המשנה אומר, "תלמוד תורה כנגד כלם" (פאה פ"א מ"א). כלומר, השכר הרב ביותר שאפשר לקבל עבור קיום מצוה, הוא עבור תלמוד תורה. ואם על כל המצוות יש עוה"ב, הרי שעל תורה ודאי וודאי שיש עוה"ב. ועוה"ב הרי מכיל יותר ממה שכל העולמות שלנו ביחד מכילים. לכל המעלות הגדולות האלה זכינו ביום קבלת תורה. לבסס את כל העולם, כמו שדברנו, שאם ישראל לא היו מקבלים את התורה, כל העולם היה חוזר לתוהו ובוהו, ביום הזה ביססנו את כל העולם בזה שקבלנו תורה, אמרנו "נעשה ונשמע", ביססנו את עצמנו ואת כל העולם כולו, אין לשער גודל הקדושה של מעמד הר סיני, גודל האהבה של הקב"ה לעמו שקשקבלו תורה.

אנו צריכים לנסות להרגיש ולטעום את טעם האהבה ההיא, ולהעביר אותה גם הלאה. התורה הרי אומרת: "רַק הַשְּׂמֵר לְךָ וְשָׁמַר נִפְשְׁךָ מֵאֵד, פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ וּפֶן יִסּוּרוּ מִלְּבַבְךָ כִּל יְמֵי חַיֶּיךָ, וְהוֹדַעְתֶּם לְבְנֵיךָ וְלִבְנֵי בְנֵיךָ, יוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ לְפָנַי ה' אֲלֶיךָ בְּחַרְבִּי" (דברים ד, ט-י). כלומר: התורה רוצה שמעמד הר סיני לא יהיה עבורנו מאורע שקרה פעם, לפני אלפי שנים, אלא מאורע

1. וכן פסק הרמב"ם להלכה (הלכ' נזירות פ"ג הט"ז). והנפקא מינה מזה היא, שהאומר "הריני כשמואל הרמתי" - הרי זה נזיר עולם (שם).
2. ובאמת מאז באי העולם לא נבראים עוד "ישרים", אלא כמו שנאמר בתורה: "פִּי יַצֵּר לָךְ הַקָּסָם רַע מְנַעְנְיוּ" (בראשית ח, כא). "משננער לצאת ממעי אמו נתן בו יצר הרע" (רש"י שם). וכן נאמר, "עֵינֵי פְנָא אָדָם יִנְלַד" (איוב יא, יב). [ומה שאומרים בכל יום "אֲלֶיךָ, נִשְׁמָה שְׁנַת בֵּי טְהוּרָה הִיא", זהו מצד הנשמה לבדה; אבל לאחר שהיא מתחברת אל הגוף, האדם נמשך יותר אל עניני הגוף ותאוותיו כל זמן שלא חונך את עצמו להכניע את הגוף אל הנשמה].
3. ומבואר בפירושו המיוחד לרש"י על מס' תענית (טו, א ד"ה ה"ג לא הכל), דישרים היא מדרגה גבוהה יותר מצדיקים. ועי' בסידור הגר"א בפירושו "שיח יצחק" על תפלת ר"ה ("ובכן צדיקים יראו וישמחו"), ד"צדיק" הוא המקיים את התורה, אך יש לו מלחמה פנימית, וצריך עֵינֵי לִכְבוֹשׁ אֶת יִצְרוֹ. אבל "ישר" הוא זה שטבעו נוטה רק לטוב ולא לרע כלל, כי התגבר על יצרו לגמרי וסילקו ממנו. [ולכן רק "לֵי שֶׁר יֵלֵב שְׂמִיחָה" (תהלים צז, יא), אבל הצדיקים אין שמחתם שלמה, ע"ש].
4. ולדעת הרמב"ן, מצנת לא תעשה גמורה היא הנמנית במנין המצוות, "שלא נשכח מעמד הר סיני, ולא נסיר אותו מדעתנו, אבל יהיו עינינו ולבנו שם כל הימים" (מצנת ל"ב מן המצוות שהוסיף הרמב"ן על ספר המצוות לרמב"ם, וכן כתב בפירושו לתורה - דברים ד, ט). ועי' טור (או"ח סי' מ"ז) וב"ח (שם), דעל זה נתקנה ברכת "אשר בחר בנו" שמברכים בכל יום על התורה, כדי להודות ולשבח לה' בכל יום על מעמד הר סיני ונתנת התורה מתוך האש, שזה מורה על קדושתה ורוחניותה.
5. וכתב בעל הטורים בפירושו לתורה (שמות כ, טו), דלכן נהגו להתנועע בשעת הלימוד, [כמבואר בוה"ק (ח"ג ריח, ב), דכד לעאן ישראל באורייתא, מתנענען הכא והכא, ולא יכלין למיקם בקיומיהון], לפי שהתורה ניתנה באימה וביראה וברתת וכו' ע, כפי שנאמר במתן תורה: "וַיִּצְרָא הָקָם לְךָ עַוְוָה" (שמות שם), ופירש רש"י שם: "אין נוצע אלא זיע".
6. ובאמת בגמרא מבואר, שלא רק בשבועות מודים כולם שצריך שיהיה בו גם "לכם", אלא ארבעה ימים הם שהכל מודים שצריך שיהיה בהם גם "לכם": שבת, שבועות, ערב יום הכפורים ופורים. למה דווקא בארבעה זמנים אלה מודים כולם שצריך שיהיה בהם גם "לכם"? - על שבועות מפורש הטעם בגמרא, מפני ש"יום שניתנה בו תורה הוא". אבל למעשה, גם על שלשת הזמנים האחרים אפשר לומר כן: שבת - יום שניתנה בו תורה הוא; "דכולי עלמא בשבת ניתנה תורה לישראל" (שבת פו, ב). ערב יום הכפורים - יום שניתנה בו תורה הוא, שניתנו בו (ביוה"כ) הלוחות האחרונים. וכן פורים - יום שניתנה בו תורה הוא; "קָיְמוּ וקבלו היהודים" - קָיְמוּ מה שקבלו כבר. כל ארבעת הזמנים המוזכרים בגמרא הם אפוא זמנים של מתן תורה, לכן בכולם הכל מודים דבעינן נמי "לכם" (שיחת הרב שליט"א לפרשת משפטים תשס"ו).